

Maitovaltuuskunta

MTK:n maitovaliokunta
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

LAUSUNTO

Dnro 63/2017

28.6.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo@stm.fi

Viite: Maatalouden lomitussjärjestelmien toimeenpanon uudistamistyöryhmän loppuraportti, STM 2017:20

Asia: Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta maatalousyrittäjien lomitussjärjestelmän uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lomitussjärjestelmien toimeenpanon uudistamistyöryhmä esittää loppuraportissaan 21. huhtikuuta 2017 maatalousyrittäjien lomitusspalvelujärjestelmään sekä hallinnollisia että sisällöllisiä muutoksia. Uudistus kytkeytyy lomitusspalvelujen siirtämiseen maakuntahallinnon järjestämisvastuulle vuodesta 2019 alkaen. Esitetyt muutokset ovat olennaisia.

Suomessa on noin 7 100 maitotilaa, joka on puolet kaikista maamme kotieläintiloista. Viljelijäperhe tekee maitotilalla keskimäärin 4 020 tuntia töitä vuodessa. Työajasta noin 3/4 on kotieläintöitä, neljännes kasvinviljelytöitä ja muita maataloustöitä. Perheenjäsentä kohden keskimääräinen vuosityöaika on noin 2 300 tuntia. Vuonna 2015 palkansaajien keskimääräinen vuosityöaika oli 1500 - 1600 tuntia.

Maitovaltuuskunta on maito-osuuskuntien vuonna 2015 perustama yhdistys, jonka jäsenosuuskunnat vastaavat noin 94 prosentista Suomessa meijeriin toimitusta maidosta. Yhdessä valtuuskunnan puheenjohtajan kanssa maitovaliokunta edustaa Maitovaltuuskuntaa. Valiokunta valmistelee ja toteuttaa valtuuskunnan päätökset.

Maitovaliokunta pyytää kohteliaimmin Sosiaali- ja terveysministeriötä ottamaan maatalousyrittäjien lomitusspalveluja koskevissa säädösesityksissä huomioon jäljempänä tässä lausunnossa esitetyn.

Lomaoikeuden henkilökohtaisuus

Lomaoikeuden on oltava henkilökohtainen. Maidontuotantotilalla tilakohtainen lomaoikeus, joka pakottaisi yrittäjät pitämään lomansa yhtäaikaisesti, asettaisi sekä yrittäjät että lomittajat kohtuuttomaan asemaan.

Tuottaja on vastuussa eläinsuojelusäädösten ja viljelijätukien ehtojen keskeytyksettömästä täyttymisestä ympäri vuorokauden. Maidontuotanto on pääsääntöisesti tuottajan kokopäivätoiminen elinkeino. Tuottajan on toimeentulonsa turvaamiseksi tehtävä kaikkensa toiminnan jatkumiseksi häiriöttä. Eläinsuojelusäädösten ja tukiehtojen laiminlyönnistä määrättävät erittäin ankarat seuraamukset samoin kuin tappiot toimintahäiriöistä suistavat tilan helposti talousahdinkoon ja jopa elinkeinon menettämiseen.

Maitovaltuuskunta

Maidontuotantotilalla, jolla toimintaa harjoitetaan usean yrittäjän voimin, toimintavarmuuden takaamiseksi toiminta on tyypillisesti järjestetty siten, että vähintään yksi yrittäjästä on lähtökohtaisesti aina työssä mukana ja hälytysvalmiudessa sekä hoitamassa kirjapidon kuten tapahtumien ajantasaiset viennit eläinrekisteriin.

Eläinsuojelulaki määrää, että tuotantoeläinten pitäjän on huolehdittava, että eläimiä on hoitamassa riittävä määrä päteviä eläinten hoitajia. Hoidossa olevaa eläintä ei saa jättää hoidotta tai hylätä. Eläimen on saatava riittävästi sille sopivaa ravintoa, juotavaa ja muuta sen tarvitsemaa hoitoa. Sairastuessa eläimen on saatava asianmukaista hoitoa. Laki määrää, että eläimen hyvinvointi ja olosuhteet on tarkistettava riittävän usein.

Nautojen suojelusta annettu asetus määrää, että runsaassa maidossa oleva lypsylehmä on lypsettävä, vasikka on ruokittava ja juotettava sekä vasikat ja kytkettyinä pidettävät naudat on tarkastettava vähintään kaksi kertaa päivässä.

Nautojen suojelusta annettuun asetukseen on lisäksi otettu lukuisia, päivittäisten hoitokertojen määrästä riippumattomia vaatimuksia, jotka asettavat lypsykarjapitäjän jatkuvaan valvontavastuuseen karjastaan. Vaatimukset koskevat tilanteita, jotka ovat osa maitotilan normaalia juoksevaa toimintaa. Esimerkiksi lehmän poikiessa asetus määrää, että vasikan on saatava ternimaitoa tai sen korviketta viimeistään kuuden tunnin kuluttua syntymästä. Sairaana tai vahingoittuneena vasikan saatavilla on oltava jatkuvasti puhdasta vettä. Kuumalla säällä kaikkien vasikoiden saatavilla on oltava jatkuvasti puhdasta vettä. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tarkastukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota tiineyden loppuvaiheessa, poikimisen aikana ja kun hoito-olosuhteissa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Edelleen nautaryhmiä yhdistettäessä tai tuotaessa uusia eläimiä karjaan on erityistä huomiota kiinnitettävä mahdollisesti aiheutuviin käyttäytymisongelmiin.

Eläintenpitäjä vastaa hoitovaatimusten noudattamisesta sakon, ankarimmillaan vankeusrangaistuksen uhalla, jonka lisäksi seuraamuksena voi olla määräaikainen tai pysyvä eläintenpitokielto. Tuottajalta, joka tai jonka kanssa yritystoimintaa yhdessä harjoittava perheenjäsen on tuomittu eläinsuojelurikoksesta tai eläinsuojelurikkomuksesta ja asetettu eläintenpitokieltoon, evätään kaikki kysymyksessä olevien eläinten perusteella maksettavat tuet. Tuet ovat maksukiellossa siitä alkaen, kun asiassa aloitetaan syyteharkinta.

EU:n nautaeläinten tunnistamista ja merkintää koskevien säädösten mukaan eläintenpitäjän on pidettävä eläinten myynneistä, ostoista, siirroista, syntymistä ja kuolemista tilallaan ajantasaista luetteloa ja merkittävät tiedot sähköiseen nautaeläinrekisteriin. Merkinnät eläinluetteloon on tehtävä kolmen ja eläinrekisteriin seitsemän päivän kuluessa. Päällekkäisen työn vähentämiseksi tuottajat yleensä korvaavat luettelomerkinnät eläinrekisterintiedoilla, jolloin tiedot on vietävä nautarekisteriin kolmen päivän kuluessa tapahtumasta. Eläimen kadottaessa korvamerkkinsä, sille on välittömästi tilattava ja kiinnitettävä korvausmerkki.

Tuottaja vastaa korvamerkkien sekä luettelo- ja rekisterimerkintöjen ajantasaisuudesta ja oikeellisuudesta eläin- ja pinta-alatukien menettämisen uhalla. Tuet voi menettää osaksi tai kokonaan. Ankarimmillaan seurauksena on tuottajalle määrättävä kolmen vuoden summakarenssi tukien maksamiseen.

Nykyaikaisessa laajuudessa harjoitetussa maidontuotannossa mm. poikimiset ja hiehojen totuttaminen lehmien joukkoon ovat normaalia viikoittaista tai päivittäistä toimintaa, jota ei voida ajoittaa siten, että loma pidettäisiin ajankohtana, jolloin työt ovat vähemmässä ja vastuu helpommin siirrettävissä lomittajalle. Koska lisäksi lomittajan tehtävät on rajattu välittömiin eläinten hoitotöihin, vallankin kesäaikaan rehustuksen vaatimien kasvinviljelytöiden takia vähintään yhden yrittäjästä on usein oltava työssä jatkuvasti mukana.

Maitovaltuuskunta

Varallaolo ja valvontakäyntien tarve maitotiloilla kasvaisi räjähdysmäisesti, mikäli lomaoikeus muutettaisiin tilakohtaiseksi. Koska varallaolo ja valvontakäynnit ovat maksullisia, muuttuisi niiden vuosiloma, jotka järjestävät valvonnan luonnollisessa tilanteessa loma-aikoja vuorottelemalla, käytännössä maksulliseksi.

Maitotilan liikevaihdosta tuet muodostavat keskimäärin kolmanneksen, muu osa on kotieläintalouden myyntituloa. Tuottaja ei voi miltään osin riskeerata kummankaan erän, tukien tai myyntitulojen toteutumista vaarantamatta samalla toiminnan jatkuvuutta ja elantoansa tilalta.

Edellä mainituista taloudellisista ja eläinten hyvinvointia koskevista syistä sekä inhimillisesti maidontuottajan työn sitovuutta ja kuormittavuutta silmällä pitäen, yrittäjien oikeus henkilökohtaiseen lomaan on voitava säilyttää. Mahdollisuus välillä irrottautua työstä ilman henkistä taakkaa eläinten hoidetuksi tulemisesta on erinomainen tae tuottajien työssä jaksamiselle ja työurien jatkumiselle vanhuuseläkkeeseen saakka.

Maitovaliokunta kiinnittää asiassa lisäksi huomiota lomittajan vastuisiin. Vahinkotapauksissa, joiden lisääntyminen on ilmeinen, jos tilakohtainen lomitus esitettyssä ehdottomassa muodossa toteutuisi, menetykset voivat helposti olla kymmeniä tuhansia euroja, jopa enemmän. Maakunnan järjestämässä lomituksessa lienee mahdollista vakuuttaa lomittajan toiminta täysarvopohjaisesti. Lomitusuudistusta valmistelleen työryhmän raportista ei ilmene, onko itsejärjestettävässä lomituksessa yksityisten lomittajien mahdollisuus vastaavaan selvitetty ja ratkaistu.

Työaika

Työtuntimäärä, johon esitetty työajan määrittämiskaava johtaa, on ongelmallinen osalle maidontuottajista. Eläinten määrään perustuvan työajan laskentamallin antama työtuntimäärä on asteikon alkupäässä riittämätön töiden normaaliin hoitamiseen keskimääräisellä, kyseisen kokoluokan tilalla. Niin ikään esitetty tilakohtainen työajan enimmäismäärä, 18 tuntia päivässä ei ole kaikissa tapauksissa tilan normaaliin työmäärään nähden riittävä.

Lomituspäivän keston laskennassa olisi otettava nyt esitettyä paremmin huomioon käsityövaltaisen tilan työnmenekki. Esitettyssä muodossa työaika jää epärealistisen alhaiseksi. Säädösluonnoksesta ilmenevän asteikon alkupään eläinmäärien kerryttämää eläinyksikkökohtaista työaikaa on tarpeen korottaa tai lisätä laskelmaan maitotilalla töiden aloittamiseen ja päättämiseen liittyvät työvaiheet huomioon otettava pohjatyöaikamäärä.

Esitetty maatalousyrityksen päivittäinen kokonaistyöaika tulisi määritellä tuntuvasti korkeammalle tasolle kuin säädösluonnoksesta ilmenevä 18 tuntia. Kokemusperäisesti on selvää, että esitetty enimmäismäärä on osalle maitotiloista riittämätön.

Välttämättömien kotieläintöiden vaatima päivittäinen työaika voi eläinmäärältään samankokoisten maitotilojen välillä vaihdella paljon. Työmenekki riippuu voimakkaasti tilan olosuhteista ja tuotantoteknologiasta ilman, että erot johtuisivat erityisistä poikkeusjärjestelyistä. Työvaiheet, kuten parsien puhdistaminen tai rehunjako voivat samankokoisella tilalla kuluttaa työaikaa käytössä olevista laitteista ja rakenneratkaisuista riippuen hyvin vaihtelevia tuntimääriä. Siksi työajan määrittelyä koskevat säännöt tulisi laatia siten joustaviksi, että tilanteen vaatiessa normiluvuista on mahdollista joustaa ja tarvittaessa määritellä työaika jo ennen lomituksen alkamista laskentakaavan osoittamaa pidemmäksi. Todellisen työmenekin huomioon

Maitovaltuuskunta

ottamisessa itse hankitun lomittajan tulisi olla yhdenvertaisessa asemassa maakunnan tarjoamaan palveluun verrattuna.

Oikeus lomitukseen

Yrittäjän oikeuden vuosilomaan, sijaisapuun ja lisävapaaseen tulee olla yrittäjän subjektiivinen oikeus. Yrittäjän oikeuden lomituspalveluihin tulee olla subjektiivinen siitä riippumatta, hankkiiko yrittäjä lomituksen itse vai käyttääkö yrittäjä maakunnan tarjoamia lomituspalveluja.

Lomituspalvelut on tarpeen määritellä yrittäjän subjektiiviseksi oikeudeksi järjestämisvastuun siirtyessä maakunnille. Erityisesti se on välttämätöntä, mikäli maatalousyrittäjien lomituksen rahoitus siirtyy osaksi maakuntien yleiskatteista rahoitusta.

Sekä vuosiloman että sijaisavun yhteydessä yrittäjälle on tarjottava valvontakäyntejä ja varallaoloa vähintään minimimäärä siitä riippumatta, hankkiiko yrittäjä lomittajan itse vai käyttääkö yrittäjä maakunnan tarjoamaa lomituspalvelua.

Tuetun maksullisen lomittaja-avun yrittäjäkohtaisen enimmäistuntimäärän muuttaminen 120 tunnista vuodessa lisäavuksi, jota on mahdollista saada 200 tuntia vuodessa, on erittäin perusteltu ottaen huomioon lomittaja-avun saantiperusteisiin aikaisemmin tehdyt heikennykset. Niin ikään hyvin tervetulleita ja perusteltuja ovat muut esitetyt parannukset järjestelmän kattavuuteen ottaen huomioon, että lomituspalvelut ovat yksi keskeisimmistä elementeistä maidontuottajan sosiaaliturvaa ja työhyvinvointia ammatissa, jossa työvuoden pituus on 365 päivää.

Lomitusjärjestelmän rahoitus ja hallinto

Lomituspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä maakunnille ongelmallista on se, miten maakunta velvoitetaan hoitamaan lomatoimi ja suuntaamaan lomitukseen osoitetut varat lomituspalvelujen tarjoamiseen.

Maatalousyrittäjien lomituspalvelulakiin on siksi ensiarvoisen tärkeää kirjata, että vuosiloma, sijaisapu ja lisävapaa ovat yrittäjän subjektiiviset oikeudet lomittajan työnantajasta riippumatta.

Nyt tekeillä oleva muutos lomitusjärjestelmään sisältää huomattavan riskin lomituspalvelujen keskeytyksettömälle tarjonnalle. Maidontuotanto ei kestä tilannetta, jossa järjestelmä lakkaisi hetkellisesti toimimasta ja palvelujen jatkuva saatavuus katkeaisi. Venäjän vastapakotepolitiikan aiheuttamasta maitokriisistä vuodesta 2014 kärsinyt maitosektori ei myöskään pysty kantamaan mitään lisäkustannuserää.

Maakuntauudistuksen massiivisuudesta hallinnon toimivuuden johtuvat haasteet huomioon ottaen, uudistetun lomituspalvelujärjestelmän käyttöönotto olisi suunniteltava erityistä huolellisuutta noudattaen ja mahdolliset ongelmatilanteet ennalta välttämään pyrkien.

Lomituspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä maakunnille on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota eri alueilla toimivien maidontuottajien tasavertaiseen palvelujen saantiin. Lisäksi on varmistettava hyvien käytänteiden leviäminen ja voimassaolevan järjestelmän soveltamisen tuottaman tietotaidon ja osaamisen siirtyminen tulevaan järjestelmään. Lomitukseen tarvitaan valtakunnallista ohjausta. Melan rooli ja asiantuntemus on tärkeää säilyttää.

Maitovaltuuskunta

MTK:n maitovaliokunta

Eero Isomaa
Valiokunnan puheenjohtaja

Mauri Penttilä
Maitovaltuuskunnan puheenjohtaja